

різних форм і видів самостійної роботи з метою успішного засвоєння навчальної дисципліни «Стилістика української мови».

Анотація

В статье рассматриваются научные точки зрения в определении категориального статуса такого обязательного компонента учебного процесса, как самостоятельная работа студента; рассматриваются методические рекомендации для успешного проведения этой работы, предлагаются варианты организации и реализации разных форм и видов самостоятельной работы с целью результативного усвоения дисциплины «Стилистика украинского языка».

Summary

The article considers the scientific points of view in the definition of the categorical status of such obligatory component of educational process as independent student work, deals with methodical recommendations for successful carrying out this work. The given article offers the options of organization and realization of different forms and methods for the purpose of productive assimilation of the discipline «Stylistics of the Ukrainian language».

Ключові слова: вид діяльності, форма навчання, аудиторна й позааудиторна форми самостійної роботи, стилістичний аналіз.

Ключевые слова: вид деятельности, форма обучения, аудиторная и позааудиторная формы самостоятельной работы, стилистический анализ.

Key words: kind of activity, form of education, classroom and out-of-class-form of independent work, stylistic analysis.

Подано до редакції 28.04.2013.

УДК 371.13

© 2013

Умерова Л.Р.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ ЯК МЕТОДИЧНОГО ПРИЙОМУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів у поліетнічних регіонах України назріла необхідність перегляду та переоцінки змісту вузівського навчання.

Сучасна мовна ситуація перед майбутніми вчителями поставила ряд завдань: взаємопов'язано навчати школярів російської, кримськотатарської, української мовам, формувати здатність вирішувати мовними засобами різні комунікативні завдання у певних сферах і ситуаціях спілкування. Для вирішення цих завдань необхідно використовувати ефективні методи, прийоми і засоби навчання. Одним з таких прийомів є навчальний переклад.

Незважаючи на те, що за останні десятиріччя з'явилось чимало робіт, присвячених навчальному перекладу, її методика залишається повністю нерозкритою. Однією з причин такого становища є розбіжність дослідників в основних питаннях, пов'язаних з підготовкою майбутніх учителів до використання навчального перекладу як методичного прийому в умовах тісного контактування споріднених (російсько-українській) і неспоріднених мов (російсько-кримськотатарській, українсько-кримськотатарській).

Особливо актуальним на сьогоднішній день є теоретичне висвітлення проблем застосування навчального перекладу і методики формування навичок та умінь майбутніх учителів застосовувати його на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Використання навчального перекладу, як методичного прийому, описувалося в роботах А.Б.Супруна, Н.В.Імедадзе, Р.Р.Девлетова [1], А. П. Лещенко [4], Я.Н.Тітова [5], А.І.Тимінського та багатьох інших вчених.

Формулювання цілей статті... Мета статті – теоретично і практично зобразити можливості використання навчального перекладу як методичного прийому під час підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчальної роботи в мультилінгвальних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження... Одним з ефективних засобів підготовки та реалізації принципу роботи в полікультурному середовищі для майбутніх учителів є навчальні дисципліни «Методика навчального перекладу», «Основи білінгвального навчання мовам», що читаються на спеціальності «Початкова освіта».

Відповідно до змісту навчально-методичних комплексів цих дисциплін, в результаті освоєння курсу, студент повинен знати:

- основні методи дослідження в методиці навчального перекладу;
- сутність навчального перекладу;
- літературознавчі та лінгвістичні поняття, які розвивають методику навчального перекладу;
- способи, методи та прийоми застосування навчального перекладу.

У результаті вивчення даних дисциплін у студентів формуються такі вміння:

– самостійно і обґрунтовано підбирати та правильно застосовувати засоби, прийоми і методи навчального перекладу;

- забезпечувати цілеспрямованість перекладацької діяльності і високу культуру мовлення на уроках мовного циклу;
- правильно знаходити еквівалент у мові перекладу;
- використовувати вправи-переклади під час пояснення та закріплення навчального матеріалу;
- користуватися двомовними і тримовними навчальними словниками;
- застосовувати прийоми усного та письмового навчального перекладу;
- знаходити спільні й відмінні лінгвістичні та культурологічні явища в тексті-оригіналі й тексті-перекладі.

Оволодіння цими знаннями та вміннями дозволяє говорити про професійну підготовленість майбутнього вчителя початкових класів до роботи в школах із різними мовами навчання у поліетнічному Криму. Іншими словами, в результаті вивчення курсу «Методика навчального перекладу» у студента формується як спеціальна перекладацька компетентність, так і методична компетентність застосування навчального перекладу. Таким чином, у студентів формуються знання та вміння методично доцільно включати в конспект уроків різні прийоми, форми і типи навчального перекладу. Методична підготовленість майбутнього вчителя до ефективного використання перекладу може бути досягнута випровадженням у навчальний процес системи вправ-перекладів [4, с. 127]. Принциповим у створенні і виконанні цих вправ студентами є опора на схему «Слово – словосполучення – речення – текст» [2]. Наведемо приклади використання цих завдань на практичних заняттях. У рамках проектної діяльності студентів з перекладу взяті приклади з твору В. Леонтовича «Абдул-Газіс»[3].

I. Вправи на прямий навчальний переклад на рівні слова:

1.1. Перекладіть слова з російської мови на кримськотатарську.

Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (кримськотатарська мова)
<i>чужбина*</i>	гьурбетлик
<i>Обычаи</i>	адетлер

1.2. Перекладіть слова з російської мови на українську.

Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент в мові перекладу (українська мова)
<i>Чужина</i>	чужина
<i>Обычаи</i>	звичаї

1.3. Перекладіть слова з кримськотатарської мови на російську.

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент в мові перекладу (російська мова)
<i>Гьурбетлик</i>	чужбина
<i>Адетлер</i>	обычаи

1.4. Перекладіть слова з кримськотатарської мови на українську.

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент в мові перекладу (українська мова)
<i>Гьурбетлик</i>	чужина
<i>Адетлер</i>	звичаї

2. Вправи на прямий навчальний переклад на рівні словосполучення:

2.1. Перекладіть словосполучення з російської мови на кримськотатарську.

Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (кримськотатарська мова)
<i>Газис на чужбине</i>	Азиз гьурбетликте
<i>вражеские обычаи</i>	душман адетлер

2.2. Перекладіть словосполучення з російської мови на українську.

Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)
<i>Газис на чужбине</i>	Газіс на чужині
<i>вражеские обычаи</i>	ворожі звичаї

2.3. Перекладіть словосполучення з кримськотатарської мови на російську

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (російська мова)
<i>Азиз гьурбетликте</i>	Газис на чужбине
<i>душман адетлер</i>	вражеские обычаи

2.4. Перекладіть словосполучення з кримськотатарської мови на українську

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)
<i>Азиз гьурбетликте</i>	Газіс на чужині

душман адетлер	ворожі звичаї
3. Вправи на прямий навчальний переклад на рівні речення:	
3.1. Перекладіть речення з російської мови на кримськотатарську	
Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (кримськотатарська мова)
<i>С 15-ти лет рос Газис на чужбине в России и, ходили слухи, что обучился там проклятой науке дьявольских чертей.</i>	15 яшындан башлап Азиз Русиеде гурбетликте осьти ве анда шейтан илимине огренгени акъкъында эмиш-демишлер юре эди.
<i>Он с малых лет изучил вражеские обычаи и хитрости и научился отбиваться от них.</i>	О балалыкътан ябанджы адетлер ве айнеджиликлерни огренип, оларны еньмекни бильмек керек эди.
3.2. Перекладіть речення з російської мови на українську	
Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)
<i>С 15-ти лет рос Газис на чужбине в России и, ходили слухи, что обучился там проклятой науке дьявольских чертей.</i>	Від 15-ти літ зростав Газіс на чужині у Росії і, йшов поговорі, вивчився там проклятої науки гаспидських чортів.
<i>Он с малых лет изучил вражеские обычаи и хитрости и научился отбиваться от них.</i>	Він з малку вивчив ворожі звичаї та хитроці й навчився відмагатися від їх.
3.3. Перекладіть речення з кримськотатарської мови на російську	
Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (російська мова)
<i>15 яшындан башлап Азиз Русиеде гурбетликте осьти ве анда шейтан илимине огренгени акъкъында эмиш-демишлер юре эди.</i>	С 15-ти лет рос Газис на чужбине в России и, ходили слухи, что обучился там дьявольской науке.
<i>О балалыкътан ябанджы адетлер ве айнеджиликлерни огренип, оларны еньмекни бильмек керек эди.</i>	Он с малых лет изучил вражеские обычаи и хитрости и научился их преодолевать.
3.4. Перекладіть речення з кримськотатарської мови на українську	
Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)
<i>15 яшындан башлап Азиз Русиеде гурбетликте осьти ве анда шейтан илимине огренгени акъкъында эмиш-демишлер юре эди.</i>	Від 15-ти літ зростав Газіс на чужині у Росії і, йшов поговорі, вивчився там дьявольській науці.
<i>О балалыкътан ябанджы адетлер ве айнеджиликлерни огренип, оларны еньмекни бильмек керек эди.</i>	Він з малку вивчив ворожі звичаї та хитроці й навчився їх долати.
4. Вправи на прямий навчальний переклад на рівні тексту:	
4.1. Перекладіть текст з російської мови на кримськотатарську	
Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (кримськотатарська мова)
<i>С 15-ти лет рос Газис на чужбине в России и, ходили слухи, что обучился там проклятой науке дьявольских чертей. Уже и тогда, хотели того или нет, ханы обязаны были принимать у себя царских посланников, а своих засылатъ к царю, и Магомета отец отправил к русскому двору вместе со старыми посланниками и Абдул-Газиса, сироту знатного рода, чтобы он с малых лет изучил вражеские обычаи и хитрости и научился отбиваться от них...</i>	15 яшындан башлап Азиз Русиеде гурбетликте осьти ве анда шейтан илимине огренгени акъкъында эмиш-демишлер юре эди. Тап о заманларда, истеристемез ханлар чар эльчилерини къабул этемеге меджбур эдилер, ве кенди орта эльчилерини чаргъа ёлламакъ керек эдилер. Мухаммеднинъ бабасы Русиеге теджрибели эльчилернен берабер задекан айледен олгъан оксюз Абдуль-Азизни де ёллай. О балалыкътан ябанджы адетлер ве айнеджиликлерни огренип, оларны еньмекни бильмек керек эди...
4.2. Перекладіть текст з російської мови на українську	
Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)

С 15-ти лет рос Газис на чужбине в России и, ходили слухи, что обучился там проклятой науке дьявольских чертей. Уже и тогда, хотели того или нет, ханы обязаны были принимать у себя царских посланников, а своих засылать к царю, и Магомета отец отправил к русскому двору вместе со старыми посланниками и Абдул-Газиса, сироту знатного рода, чтобы он с малых лет изучил вражеские обычаи и хитрости и научился отбиваться от них...	Від 15-ти літ зростав Газіс на чужині у Росії і, йшов поговір, вивчився там проклятої науки гаспидських чортів. Вже й тоді, хотіли чи не хотіли, мусили хани приймати в себе царських посланців, а своїх до царя засилати, і Магометів батько вирядив до російського двору разом із старими посланцями і Абдул-Газіса, сироту значного роду, щоб змалку придивився до ворожих звичаїв і хитрощів та вивчився відмагатися від їх...

4.3. Перекладіть текст з кримськотатарської мови на російську

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (російська мова)
15 яшындан башлап Азиз Русиеде гъурбетликте осьти ве анда шейтан илимине огренгени акъкъында эмиш-демишлер юре эди. Тап о заманларда, истер-истемез ханлар чар эльчилерини къабул этемене межджур эдилер, ве кенди орта эльчилерини чаргъа ёлламакъ керек эдилер. Мухаммеднинъ бабасы Русиеге теждрибели эльчилернен берабер задекан аиледен олгъан оксюз Абдуль-Азизни де ёллай. О балалыкътан ябанджы адетлер ве айнеджиликлерни огренип, оларны енъмекни бильмек керек эди...	С 15-ти лет рос Газис на чужбине в России и, ходили слухи, что обучился там дьявольской науке. Уже и тогда, хотели того или нет, ханы обязаны были принимать у себя царских посланников, а своих засылать к царю. Магомета отец отправил к русскому двору вместе со старыми посланниками и Абдул-Газиса, сироту знатного рода, чтобы он с малых лет изучил вражеские обычаи и хитрости и научился их преодолевать...

4.4. Перекладіть текст з кримськотатарської мови на українську

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)
15 яшындан башлап Азиз Русиеде гъурбетликте осьти ве анда шейтан илимине огренгени акъкъында эмиш-демишлер юре эди. Тап о заманларда, истер-истемез ханлар чар эльчилерини къабул этемене межджур эдилер, ве кенди орта эльчилерини чаргъа ёлламакъ керек эдилер. Мухаммеднинъ бабасы Русиеге теждрибели эльчилернен берабер задекан аиледен олгъан оксюз Абдуль-Азизни де ёллай. О балалыкътан ябанджы адетлер ве айнеджиликлерни огренип, оларны енъмекни бильмек керек эди...	Від 15-ти літ зростав Газіс на чужині у Росії і, йшов поговір, вивчився там диявольській науці. Вже й тоді, хотіли чи не хотіли, мусили хани приймати в себе царських посланців, а своїх до царя засилати. Магометів батько вирядив до російського двору разом із старими посланцями і Абдул-Газіса, сироту значного роду, щоб змалку придивився до ворожих звичаїв і хитрощів та вивчився їх долати...

Для перевірки міцності й усвідомленості у виборі еквівалента й закріплення перекладацької компетентності ефективно використовувати такі вправи, здійснювати зі студентами зворотний переклад, але слід зазначити, що на рівні окремого слова або словосполучення ефективність зворотного перекладу втрачається:

I. Вправи на прямий і зворотний навчальний переклад на рівні речення:

1.1.

Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (кримськотатарська мова)	Переклад на мову оригіналу
Магомет оглы был последним ханом в Дейламе.	Мухаммед огълу Дейламнынъ сонъки ханы эди.	Мухаммед оглы был последним ханом в Дейламе
Случилось это при хане Магомете Оглы.	Бу адисе Мухаммед огълу ханлыгъында олды	Это событие случилось при правлении хана Мухаммеда Оглы.

1.2.

Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)	Переклад на мову оригіналу
Магомет оглы был последним ханом в Дейламе.	Магомет Оглі був останнім ханом у Дейламі.	Магомет оглы был последним ханом в Дейламе.
Случилось это при хане Магомете Оглы.	Сталося те за хана Магомета Оглі.	Случилось это при правлении хане Магомете Оглы.

1.3.

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (російська мова)	Переклад на мову оригіналу
Мухаммед огълу Дейламнынъ	Мухаммед оглы был последним	Мухаммед огълу Дейламнынъ

<i>сонъки ханы эди.</i>	ханом в Дейламе.	<i>сонъки ханы эди.</i>
<i>Бу адисе Мухаммед огълу ханлыгъында олды</i>	Это событие случилось при хане Магомете Оглы.	<i>Бу адисе Мухаммед огълу ханлыгъында олды</i>

1.4.

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)	Переклад на мову оригіналу
<i>Мухаммед огълу Дейламнынъ сонъки ханы эди.</i>	Магомет Оглі був останнім ханом у Дейламі.	<i>Мухаммед огълу Дейламнынъ сонъки ханы эди.</i>
<i>Бу адисе Мухаммед огълу ханлыгъында олды</i>	Ця подія сталась за хана Магомета Оглі..	<i>Бу адисе Мухаммед огълу ханлыгъында олды</i>

II. Вправи на прямий і зворотний навчальний переклад на рівні тексту:

2.1.

Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (кримськотатарська мова)	Переклад на мову оригіналу
<i>Магомет Оглы был последним ханом в Дейламе. Русское царство, когда-то маленькое и далекое настолько, что о нем почти не слышали в Дейламе, расширялась, увеличивалось, завоевывая соседей, разросшись аж до границ Дейлама, заняло и его. Случилось это при хане Магомете Оглы.</i>	Мухаммед огълу Дейламнынъ сонъки ханы эди. Русие чарлыгъы бир вакъытларда кучюк ве узакъ эди, Дейламда о акъкъында аз биле эдилер, о эп буюкшешип, кенълешип, озъ къомшуларынынъ ерлерини запт эте. Дейлам сынырларына еткен сонъ, оны да басып ала. Бу адисе Мухаммед огълу ханлыгъында олды.	<i>Мухаммед Оглы был последним ханом в Дейламе. Русское царство, когда-то маленькое и далекое, что о нем почти не слышали в Дейламе, но оно все же расширялась, увеличивалось, завоевывая соседей. Дейлам, разрастаясь до границ, завоевывает и его. Это событие случилось при правлении хана Магомета Оглы.</i>

2.2.

Мова оригіналу (російська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)	Переклад на мову оригіналу
<i>Магомет Оглы был последним ханом в Дейламе. Русское царство, когда-то маленькое и далекое настолько, что о нем почти не слышали в Дейламе, расширялась, увеличивалось, завоевывая соседей, разросшись аж до границ Дейлама, заняло и его. Случилось это при хане Магомете Оглы.</i>	Магомет Оглі був останнім ханом у Дейламі. Російське царство, колись мале і далеке, так що за його мало чули у Дейламі, ширшало-більшало, повоюючи сусідів, розрісчись аж до межі Дейламу, посіло і його. Сталося те за хана Магомета Оглі.	<i>Мухаммед Оглы был последним ханом в Дейламе. Русское царство, когда-то маленькое и далекое так, что о нем почти не слышали в Дейламе, расширялась, увеличивалось, завоевывая соседей, и разросшись аж до границ Дейлама, завоевывает и его. Случилось это при правлении хане Магомете Оглы.</i>

2.3.

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (російська мова)	Переклад на мову оригіналу
<i>Мухаммед огълу Дейламнынъ сонъки ханы эди. Русие чарлыгъы бир вакъытларда кучюк ве узакъ эди, Дейламда о акъкъында аз биле эдилер, о эп буюкшешип, кенълешип, озъ къомшуларынынъ ерлерини запт эте. Дейлам сынырларына еткен сонъ, оны да басып ала. Бу адисе Мухаммед огълу ханлыгъында олды.</i>	Мухаммед Оглы был последним ханом в Дейламе. Русское царство, когда-то маленькое и далекое настолько, что о нем почти не слышали в Дейламе, расширялась, увеличивалось, завоевывая соседей, разросшись аж до границ Дейлама, заняло и его. Это событие случилось при хане Мухаммеде Оглы.	<i>Мухаммед огълу Дейламнынъ сонъки ханы эди. Русие чарлыгъы бир вакъытларда кучюк ве узакъ эди, Дейламда о акъкъында аз биле эдилер, о эп буюкшешип, кенълешип, озъ къомшуларынынъ ерлерини запт эте. Дейлам сынырларына еткен сонъ, оны да басып ала. Бу адисе Мухаммед огълу ханлыгъында олды.</i>

2.4.

Мова оригіналу (кримськотатарська мова)	Еквівалент у мові перекладу (українська мова)	Переклад на мову оригіналу

<i>Мухаммед огълу Дейламнынъ сонъки ханы эди. Русие чарльгъы бир вакъытларда кучюк ве узакъ эди, Дейламда о акъкъында аз биле эдилер, о эп буюкшешип, кенълешип, озъ къомшуларынынъ ерлерини запт эте. Дейлам сынърларына еткен сонъ, оны да басып ала. Бу адисе Мухаммед огълу ханльгъында олды.</i>	Мухаммед Оглі був останнім ханом у Дейламі. Російське царство, колись мале і далеке, так що за його мало чули у Дейламі, ширшало-більшало, повоювуючи сусідів, розрісшисъ аж до межі Дейламу, посіло і його. Ця подія сталась за хана Мухаммеда Оглі.	<i>Мухаммед огълу Дейламнынъ сонъки ханы эди. Русие чарльгъы бир вакъытларда кучюк ве узакъ эди, Дейламда о акъкъында аз биле эдилер, о эп буюкшешип, кенълешип, озъ къомшуларынынъ ерлерини запт эте. Дейлам сынърларына еткен сонъ, оны да басып ала. Бу адисе Мухаммед огълу ханльгъында олды.</i>

Використання запропонованої системи вправ-перекладів показало свою результативність та ефективність. Кожна з вправ виконує завдання формування у студентів професійної компетентності до здійснення роботи і з застосування навчального перекладу як методичного прийому в умовах полікультурного навчання.

Використання системи вправ за прямим і зворотним перекладом дозволяє формувати у майбутніх учителів наступні професійні вміння: а) знаходити точний, контекстуальний еквівалент перекладу, б) на власному практичному перекладацькому досвіді дізнаватися про труднощі перекладу, які виникають в учнів під час навчального процесу; в) оволодіти досвідом використання навчального перекладу з методичною метою; г) визначати в залежності від порівняння мовних явищ і фактів споріднених чи неспоріднених мов межі та обсяг використання навчального перекладу як методичного прийому в умовах окремого уроку.

У процесі формування перекладацької та методичної компетентності при вивченні дисциплін «Методика навчального перекладу», «Основи білінгвального навчання мовам» студенти мають справу з наступними труднощами:

- 1) підбір правильного еквівалента;
- 2) знаходження правильного еквівалента в побутовій лексиці;
- 3) орфографічне й орфоепічне оформлення власних та географічних назв;
- 4) трансформація складної синтаксичної конструкції з російської мови на кримськотатарську;
- 5) передача мовної картини світу з однієї мови на іншу;
- 6) знаходження терміна-еквівалента в наукових, технічних та інших текстах кримськотатарської мови.

Для усунення та попередження цього явища Л.М.Черчоп'ян пропонує дотримуватися таких правил:

- 1) переклад не повинен бути єдиним способом роботи з вивчення тексту;
- 2) треба стежити за тим, щоб студенти перекладали, заглиблюючись у зміст як цілого речення, так і кожного слова окремо [5, с. 56-65].

Перекладацька компетентність студента і методична робота щодо застосування навчального перекладу в шкільній практиці може ґрунтуватися на наступному фундаментальному положенні: навчання використовувати переклад має будуватися на формуванні навичок і вмінь працювати з навчальними лінгводидактичними двомовними чи тримовними словниками. Методично доцільним є використання таких словників: 1. Девлетов Р.Р. Російсько-українсько-кримськотатарський лінгводидактичний словник / Р.Р. Девлетов. – Сімферополь, 2010. – 170 с.; 2. Девлетов Р.Р. Російсько-українсько-кримськотатарський термінологічний словник з методики навчання мовам / Р.Р.Девлетов. – Сімферополь: Доля, 2003. – 136 с.; 3. Усеїнов С. М. Кримськотатарсько-російсько-український словник. У 3-х томах / С. М. Усеїнов. – Сімферополь: СОНАТ, 2002; 4. Усеїнов С.М. Російсько-кримськотатарсько-український фразеологічний словник / С. М. Усеїнов. – Сімферополь, 2013. – 520 с.; 5. Усеїнов С.М. Російсько-кримськотатарський, кримськотатарсько-російський словник / С.М.Усеїнов. – Сімферополь: Видавничий дім «Теза», 2007. 640 с.

Висновки... Таким чином, використання розробленої нами системи вправ-перекладів різних типів і форм може становити основу професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до навчальної роботи в мультилінгвальних умовах.

Література

1. Девлетов Р.Р. Трілінгвальное навчання в педагогічних навчальних закладах України / Р.Р.Девлетов. – Сімферополь : Оджа', 2011. – 340 с.
2. Девлетов Р.Р. Практичний курс трілінгвального навчання дисциплін лінгводидактичного циклу / Р.Р.Девлетов. – Сімферополь : Оджа', 2011. – 356 с.
3. Леонтович В.М. «Абдул-Газіс» / В. М. Леонтович // Зібрання творів. У 4-х т. – К. : Сфера, 2012. – Т.1. – С. 301-350.
4. Лещенко А. П. Навчальний переклад на уроках російської мови в українських школах (5-й клас) : дис. ... канд. пед. наук / А. П. Лещенко. – К., 1991. – 166 с.
5. Титов Я.М. Методика навчання перекладу на уроках російської мови в 6, 7 класах якутської школи : дис.... канд. пед. наук / Я. Н.Тітов. – Якутськ, 2002. – 157 с.

6. Черчоп'ян Л.М. Методика навчання перекладу з іноземної мови на рідну в старших класах середньої школи / Л.М.Черчоп'ян // Іноземні мови в школі. – М., 1956. – № 1. – С. 56-65.

Анотація

У статті розглядаються теоретичні та практичні можливості використання навчального перекладу як методичного прийому в професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів у мультилінгвальних умовах.

Аннотация

В статье рассматриваются теоретические и практические возможности использования учебного перевода как методического приема в профессиональной подготовке будущих учителей начальных классов в мультилингвальных условиях.

Summary

The article is devoted to the theoretical and practice research of learning translation. The possibility of this methodical approach in the preparation of future primary school teachers in multilingual conditions is also considered.

Ключові слова: навчальний переклад як методичний прийом, вправа-переклад, перекладацька компетентність, професійна підготовка.

Ключевые слова: учебный перевод как методический прием, упражнение-перевод, переводческая компетентность, профессиональная подготовка.

Key words: learning translation as a methodical approach, exercise-translation, translating competence, professional preparation.

Подано до редакції 14.04.2013.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, доц.Девлетовим Р.Р.

УДК 378.147:811.161.2'243

© 2013

Швець Г.Д.

ДИСЦИПЛІНА «ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ У СИСТЕМІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ» ТА ЇЇ МІСЦЕ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧІВ-ФІЛОЛОГІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Історико-політичні реалії сьогодення – інтеграція України у світовий освітній простір, а відтак, і підвищення інтересу іноземних громадян до вивчення української мови (у вишах держави, в українознавчих центрах, на кафедрах україністики в закордонних навчальних закладах) – визначають важливість підготовки фахівців з викладання української мови як іноземної (УМІ). Специфіка національно-мовної ситуації в нашій країні також зумовлює необхідність оволодіння вчителями-філологами методикою викладання мови як чужої (нерідної) або другої, що принципово відрізняється від методики навчання рідної мови. Якщо стратегічна мета навчання мови однакова в усіх випадках – формування комунікативної компетенції мовця, то шляхи її реалізації в методиці викладання рідної та іноземної мов різні. У першому випадку (навчання рідної мови) – від вдосконалення комунікативних умінь та навичок, що формувалися в рідномовному середовищі з перших років життя, через засвоєння знань про мовну систему до досконалого володіння усним і писемним мовленням. Етапи опанування іноземною мовою інші: від засвоєння лексико-граматичного мінімуму через вивчення елементів мовної системи у їх функціональному аспекті до формування навичок аудіювання, читання, говоріння, письма та їх удосконалення відповідно до певного рівня володіння мовою. Очевидно, що успішність викладання УМІ залежить від усвідомлення викладачем специфіки навчання нерідної мови, його умінь добирати актуальний текстовий матеріал, адекватно презентувати його, розробляти систему ефективних вправ і завдань, враховуючи рівень мовної підготовки й індивідуально-психологічні особливості іноземців, їхні комунікативні потреби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Для підготовки філологів, компетентних у викладанні української мови в аудиторії учнів-інокомунікантів, у 1996 році було відкрито спеціалізацію «Українська мова як іноземна» та внесено її в перелік спеціальності «Українська мова і література». Сьогодні підготовка фахівців за цією спеціалізацією здійснюється на кафедрі української та російської мов як іноземних Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка та кафедрі прикладного мовознавства Львівського національного університету імені Івана Франка. Концепцію підготовки фахівців для викладання УМІ обґрунтовано в розвідці Б. Сокола та З. Мацюк [8]; спеціалістами названих кафедр розроблено відповідні навчально-методичні матеріали. У той же час у низці наукових публікацій відзначено брак фахівців, підготовлених до викладання української мови як нерідної. Так, Л. Новицька зауважує: «За справу викладання української мови як іноземної беруться зараз звичайні викладачі української мови. Як показав наш досвід, без володіння методикою викладання української мови як іноземної заняття не досягають мети і, що ще прикріше, призводять до нерозуміння і несприйняття матеріалу іноземними студентами» [7, с. 173]. Дослідники проблеми викладання української мови в закладах із угорською мовою навчання наголошують на необхідності створення посібника з методики навчання української мови у школах